

IMN LA ÎNMORMÂNTAREA CELUI ADORMIT (LIBER CATHEMERINON, X)

Prudentius

Imnul tradus în cele ce urmează face parte din seria de douăsprezece imne pe care Aurelius Prudentius Clemens (348¹ – după 405²) le grupează într-o carte cu titlu grecesc – asemenea tuturor cărților sale de poeme și poemelor de sine stătătoare –, *Cathemerina* sau *Liber Cathemerinon*. Sub acest titlu sunt grupate poeme cu *versuri impecabile și de o rară frumusețe artistică*³, dedicate unor răstimpuri din zi (*La cântatul cocoșului, Imn de dimineață, Pentru toate orele*), unor evenimente cotidiene (*Înainte de masă, După masă, La aprinderea lămpilor, Înainte de somn*), unor evenimente extracotidiene (*Înainte de a posti, După postire, La înmormântarea celui adormit*) sau unor sărbători (*La Crăciun, La Epifanie*).

Colecția impresionantă de manuscrise care cuprind operele lui Prudentius, peste 300, indică faptul că acesta era intens citit și folosit în Evul Mediu, însă, dintre acestea, de maxim interes în stabilirea textului operelor poetului latin sunt două manuscrise ce aparțin secolului al VI-lea, respectiv secolului al VII-lea⁴. Ca multe dintre cele 300 de manuscrise, și cele două, care sunt și cele mai vechi, sunt incomplete, însă relevant pentru prezentul studiu este faptul că manuscrisul cel mai vechi (*Parisinus latinus 8084*), păstrat

¹ Anul nașterii este cu siguranță 348, însuși Prudentius menționând în *Prologul* pe care îl adaugă operelor sale că s-a născut în anul consulatului lui Salia (Prudentius, *Praefatio*, 24, ed. H. J. Thomson, *Prudentius*, vol. I, coll. The Loeb Classical Library, William Heinemann Ltd, Londra, 1949, p. 3), adică 348.

² Anul morții lui Prudentius este incert, singura referință pe care ne putem baza în aproximarea acestuia găsindu-se în Prologul amintit, în debutul căruia autorul menționează că îl scrie în al cincizeci și șaptelea an de viață, *ni fallor* (dacă nu greșesc; Prudentius, *Praefatio*, 2, ed. H. J. Thomson, p. 2). Dacă nu greșește, putem fixa, așadar, moartea poetului latin creștin după anul 405.

³ Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Sfânta Mănăstire Dervent, 1999, p. 173.

⁴ H. J. Thomson, „Introduction”, în: *Prudentius*, vol. I, coll. The Loeb Classical Library, William Heinemann Ltd, Londra, 1949, p. XIV.

în Biblioteca Națională din Paris⁵, conține integral *Liber Cathemerinon*⁶ și, implicit, imnul pe care îl vom reda în limba română. Pe baza manuscrisului parizian, dar și cu ajutorul manuscriselor ulterioare, s-a ajuns la stabilirea unui text al *poemelor de fiecare zi*, text asupra cărora edițiile critice folosite, Thomson (Loeb) și Cunningham (CCSL), se pun de acord, ediția lui J. Bergman⁷ (CSEL), cea mai veche de altfel, diferențiindu-se în ceea ce privește imnul al X-lea, versurile 9-16, prin aceea că urmează manuscrisul *Parisinus latinus 8084*, și nu consensul manuscriselor ulterioare. Asupra acestei chestiuni vom reveni însă în notele ce însoțesc traducerea poemului.

Hymnus circa exequias defuncti, cel de-al zecelea în seria de douăsprezece *Cathemerina*, nu știm dacă a fost compus cu prilejul unei anume înmormântări, a unui cunoscut al poetului, cum ar lăsa să se înțeleagă versurile 33, 97, 125, 129; caracterul general predominant lasă mai degrabă impresia unei creații consolatoare menită a însoți momentele dificile generate de moartea oricui, acest ultim aspect fiind susținut de lipsa oricăror detalii biografice ale defunctului în cadrul imnului și de ivocările generale⁸. Imnul este alcătuit din 172 de versuri, grupate în 43 de catrene. S-a afirmat că versurile ar fi scrise în *dimetrul iambic catalectic și acatalectic*⁹, însă o privire atentă asupra tiparului metric utilizat de Prudentius în imnul al X-lea indică faptul că el nu este asemenea primelor și ultimelor două imne din *Liber Cathemerinon*, care sunt, într-adevăr, scrise în dimetrul iambic, ci folosesc metrul *paroemiatic* sau *dimeter anapaesticus catalecticus*¹⁰, i.e. fiecare vers este format din patru picioare metrice *anapaestus* (— — —), ultimul dintre ele fiind incomplet. Iată prima strofă din acest imn, mărturie a folosirii impecabile a acestui tipar metric:

⁵ Maurice P. Cunningham, „Prefatio”, în: *Aurelii Prudentii Clementis Carmina*, Cura et studio Mauricii P. Cunningham, coll. *Coepus Christianorum. Series Latina*, vol. CXXVI, Typographi Brepols Editores Pontificii, Turnholti, 1966, pp. X-XI.

⁶ H. J. Thomson, „Introduction”, p. XIV.

⁷ J. Bergman, *Aurelii Prudentii Clementis carmina*, ed. Ioannes Bergman, coll. *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, vol. LXI, Hoelder, Vindobonae, 1926.

⁸ Opriți-vă, **mame**, din lacrimi!

Nimeni să-și mai plângă rudele sale (Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 118-119).

⁹ Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Sfânta Mănăstire Dervent, 1999, p. 173.

¹⁰ D. S. Raven, *Latin Metre. An introduction*, Faber and Faber, Londra, 1965, pp. 117-118; Frederico Lurenço, *The Lyric Metres of Euripidean Drama*, Coimbra University Press, 2011, pp. 45-50.

— — / — — / — — / — — /¹¹
 Deus, ignee fons animarum,
 — — / — — / — — / — — /
 duo qui socians elementa,
 — — / — — / — — / — — /
 vivum simul ac moribundum,
 — — / — — / — — / — — /
 hominem, Pater, effigiasti,

În privința teologiei pe care Prudentius o dezvoltă în cadrul acestui imn, trebuie precizat de la început faptul că scopul scrierii imnelor din *Liber Cathemerinon* nu este nici acela al explicării unor adevăruri de credință, nici acela al compunerii unor imne care să fie înglobate în tradiția liturgică – imnele ambroziene fiind exemplul cel mai potrivit în acest sens –, ci *ele sunt ode literare în care mitologia odelor clasice este înlocuită de istorisirile din Scriptură. Imnele sunt cele mai fericite creații ale sale și-i furnizează cea mai puternică îndreptățire să fie numit poet*¹². Cu toate acestea, Prudentius dă mărturie în acest imn despre concepția creștinismului secolelor IV-V asupra unor teme ca: divinitatea creatoare, omul, rolul suferinței în viața omului, starea sufletelor și a trupurilor după moarte (judecată particulară, judecată universală dacă este să folosim terminologia ulterioară sistematizării acestor concepte), cinstirea trupurilor celor adormiți și a locurilor în care au fost înmormântați.

Dumnezeu este prezentat ca *izvor al sufletelor*¹³, întrucât sufletul *își are ființa din cer*¹⁴, ieșind *din gura Atoatefăcătorului*¹⁵. Se face astfel

¹¹ În imnele lui Prudentius, ultima silabă a unui vers, chiar dacă este scurtă prin natură, este considerată lungă datorită poziției sale finale, ceea ce justifică afirmația că ultima silabă este marca unui picior anapestic incomplet (catalectic). Cf. Nicholas Richardson, *Prudentius' hymns for Hours and Seasons. Liber Cathemerinon*, Routledge, Londra, 2016, p. 25. Am preferat redarea cantității silabei în acord cu natura ei, nu cu poziția din vers.

¹² H. J. Thomson, „Introduction”, p. XIII.

¹³ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 1.

¹⁴ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 24, 167.

¹⁵ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 130.

trimitere la textul din Facerea 2, 7 în care omul creat de Dumnezeu este însuflețit prin *sufierea de viață*, pe care Prudentius, asemenea întregii teologii de până la el, o identifică cu sufletul sădit astfel de Dumnezeu în om. Deși poate nu asta a intenționat prin textele enunțate mai sus, poetul latin respinge indirect celelalte teorii privitoare la originea sufletelor (preexistentialismul și traducianismul) care au fost enunțate la începuturile creștinismului, în mediul grecesc (Origen) și cel latin (Tertulian). Dumnezeu este Cel care a însoțit pentru prima oară cele două elemente din care este alcătuit omul, trupul și sufletul¹⁶, și de atunci tot pentru El se unesc de fiecare dată trup și suflet alcătuiind un nou om¹⁷; El este Cel care a dat legea morții *cea bine-întemeiată*¹⁸ prin care se trece spre adevărata viață, tot El Cel care poate da poruncă să așeze sufletul după moarte în locul din cer¹⁹, și tot El Cel care recheamă trupul destrămat din adânc de pământ la înviere, *la timpuri de dreptate*²⁰.

Concepția antropologică a lui Prudentius în acest imn este una clasică pentru creștinismul ortodox, omul fiind în viziunea sa alcătuit din trup și suflet²¹, legătura dintre aceste două elemente fiind cea care menține viața în om²². Pentru că nu au aceeași natură, legătura dintre ele trebuie să se destrame²³, însă această destrămăre nu este una definitivă, Hristos arătând *calea cea nevătămată*²⁴ prin care trupurile, deși mor, se vor transforma, devenind nestricăcioase (I Cor. 15, 52)²⁵, și fiind rechemate la unirea cu sufletele a căror casă au fost în viață²⁶.

Moartea este în viziunea lui Prudentius doar o consecință a faptului că toate cele create se vor risipi (Matei 24, 35)²⁷ și, în același timp, o condiție pentru sălășluirea în Rai²⁸, *legea cea bine-întemeiată*

¹⁶ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 2-4.

¹⁷ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 6.

¹⁸ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 116.

¹⁹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 165-168.

²⁰ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 137.

²¹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 2-4.

²² Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 9-12.

²³ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 16.

²⁴ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 17-20.

²⁵ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 93-108.

²⁶ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 33-44.

²⁷ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 13-14.

²⁸ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 89-92.

a morții fiind explicată prin analogia de sorginte hristică a bobului de grâu, care, căzut în pământ, trebuie să moară pentru a rodi (In 12, 24). Ea este soarta comună a tuturor oamenilor, cunoscuți sau străini nouă²⁹, însă omul, chiar dacă trupul s-a coborât în pământ, iar sufletul urcă în cer³⁰, nu încetează nicicând să existe, indiferent de ceea ce s-ar întâmpla cu trupul său după moarte³¹.

Deși nesistematic, poetul latin face referiri atât la ceea ce astăzi numim judecata particulară, cât și judecata universală, și la starea trupurilor și a sufletelor în legătură cu aceste evenimente. Astfel, după moarte, trupurile nu mor, ci sunt *date somnului*³², iar sufletele sunt așezate de Dumnezeu – în urma unei hotărâri divine care poate fi identificată cu cea survenită după judecata particulară – într-un ținut, tărâm (lat. *regione*), versurile 149-152 fiind reprezentative în acest sens: *Dar, până când destrămbabilul trup / ai să-l rechemi, Dumnezeule, și chiar să-l refaci, / în care ținut ai să dai Tu poruncă / sufletul pur să-și aibă odihnă?* Deducem de aici că până la învierea trupurilor, până la venirea acelor *timpuri de dreptate*, trupul și sufletul vor fi separate, cel din urmă sălășluindu-se în locul pe care Dumnezeu i-l va rândui. De precizat ar fi că Prudentius admite posibilitatea sălășluirii sufletelor în adânc³³, însă în rugăciunea ce urmează versurilor citate mai sus nu face referire decât la acele tărâmuri fericite, *sân de sfânt patriarh*³⁴, în care se sălășluiește Lazăr, sau *locul nașterii lui, / pe care, rătăcitor și greșind, l-a lăsat părăsit*³⁵.

Învierea trupurilor este realitatea prin care acest *Horatius creștin*, cum a mai fost numit Prudentius³⁶, descrie momentul sfârșitului lumii și, implicit, al judecății universale, dacă este să înțelegem prin *tempora iusta* o vreme a dreptății, ceea ce teologia latină a descris apoi ca *Dies irae, dies illa [...] Quando Judex est venturus*. Motivația principală a învierii trupurilor este în viziunea poetului creștin faptul că acestea poartă în ele chipul lui Dumnezeu. Astfel, chipul lui Dumnezeu

²⁹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 65-68.

³⁰ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 11-12.

³¹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 141-148.

³² Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 53-60.

³³ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 27-28.

³⁴ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 153-156.

³⁵ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 165-168.

³⁶ Edward Rennand Rand, „Prudentius and Christian Humanism”, în: *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, LI (1920), p. 75.

nu se regăsește doar în suflet, ci și în trup, în imaginea închipuită a sfârșitului vremurilor Dumnezeu cerând pământului *cele ale Sale date ție / și-înfățisarea propriului [Lui] chip*³⁷. Interesant este faptul că trupurile vor fi readuse la starea în care au fost atunci când pământul le-a primit³⁸, însă vor fi nesticăcioase³⁹, nemuritoare⁴⁰, nu se vor mai despărți de suflete⁴¹, se vor înălța cu acestea la cer⁴² și, împreună, nu vor mai fi atinse de vreo boală, de vreun păcat sau vătămate de începătorul păcatului, care va fi atunci înlănțuit⁴³.

Chiar dacă ar putea părea inoportun, aspectele practice legate de moartea cuiva nu sunt nici ele lăsate deoparte de către Prudentius, care, pe parcursul poemului, construiește un silogism menit să ofere o justificare consistentă pentru grija pe care cei rămași în viață sunt datori a o arăta atât trupului celui adormit, cât și locului de îngropare a acestuia. Astfel, el pornește de la premisa că trupurile se împărtășesc și ele de chipul lui Dumnezeu, argumentând din această realitate învierea trupurilor și justificând astfel cinstirea lor și a mormintelor celor defuncți. În patru strofe succesive⁴⁴, ce încep cu două versuri expresive (*De aceea e dată mormintelor o grijă preamare, / de aceea se dă cinstea din urmă risipitelor mădulare*), se prezintă tocmai motivele pentru care trupurile și locurile de îngropare merită să fie înconjurate de grijă și de cinste, creștinii⁴⁵ (*Christicolarum*) trebuind să se împodobească cu această faptă de cucernicie (*pietas*). Ultima strofă⁴⁶, de asemenea, se prezintă ca un îndemn la îngrijirea

³⁷ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 135-136.

³⁸ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 139-140.

³⁹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 97-104.

⁴⁰ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 109-110.

⁴¹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 93-96.

⁴² Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 109-110.

⁴³ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 105-108.

⁴⁴ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 45-52.

⁴⁵ Prudentius creează în acest context un termen care literal s-ar traduce *cultivatorii de Hristos, Hristocultorii* (lat. *Christicolae*), însă putem intui că poetul latin îi are în vedere aici pe cei care se străduiesc să-L cultive pe Hristos în sufletele lor (aceia în care ia chip Hristos, cf. Gal. 4, 19), dar și în ale celorlalți. Întrucât aceasta – cel care se străduiește, se ostenește ca Hristos să ia chip în el – este una din definițiile cele mai succinte și mai cuprinzătoare ale celor numiți cu numele lui Hristos, am preferat redarea termenului *Christicolae* prin *creștini*.

⁴⁶ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 169-172.

mormintelor, însă ceea ce atrage atenția în mod deosebit este termenul *frequentii*, ce indică faptul că această grijă nu trebuie să fie una manifestată doar izolat, singular, în momentul morții, ci trebuie să fie una repetată, constantă, chiar permanentă. Anterior, dar însoțind grija pentru trupurile și mormintele defuncțiilor, Prudentius așază rugăciunea pentru sufletele acestora, penultima strofă fiind pilduitoare în acest sens: *Te rog, preabune Stăpâne, sufletul ce Ți-a slujit / poruncește să fie așezat oșebit, / acolo, în locul nașterii lui, / pe care, rătăcitor și greșind, l-a lăsat părăsit.*⁴⁷

Bocetele și vaietele sunt nejustificate, *căci moartea aceasta e-nnoitoare a vieții*⁴⁸, orice om fiind nevoit să se supună legii morții; așa cum grăunțele de grâu moare pentru a rodi, tot astfel trupurile mor pentru ca la învierea cea de obște să oglindească *trecutele recolte*⁴⁹ ale celor lucrate în viață.

Mai mult decât atât, pornind de la exemplul lui Tobit⁵⁰, îngroaparea celor pe care nu are cine să-i îngroape este considerată o faptă de milă și o *jertfă plăcută lui Hristos Domnul cel Atotțiitor*⁵¹. Tot din istorisirea biblică a lui Tobie vine și o altă realitate căreia Prudentius îi dă glas, lupta și suferința pentru dobândirea mântuirii. Astfel, de la usturimea și amărăciunea tratamentului care i-a redat vederea lui Tobit, Prudentius desprinde *cât de usturătoare și-amare / sunt leacurile pentru cei în nevoie, / ca noua lumină să cutremure mintea*⁵², și tot din experiența acestuia înțelege că *nimeni / nu vede împărăția cerească, / până ce, în noapte și tristă rănire, / nu va-ndura vrăjmășiile lumii*⁵³.

Imn la înmormântarea celui adormit

- 1 Dumnezeule, arzătorule izvor al sufletelor,
- 2 Cel care, însoțind cele două elemente,
- 3 Pe cel viu împreună cu cel muritor,
- 4 Ai plăsmuit omul⁵⁴, Părinte,

⁴⁷ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 165-168.

⁴⁸ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 113-120

⁴⁹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 121-124.

⁵⁰ Tobit 1, 16-19.

⁵¹ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 61-64.

⁵² Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 82-84

⁵³ Prudentius, *Liber Cathemerinon*, X (*Imn la înmormântarea celui adormit*), 85-88.

⁵⁴ Cf. Fc. 2, 7.

- 5 Ale Tale-s, Stăpâne, amândouă-ale Tale,
 6 Pentru tine se-nnoadă a lor legătură
 7 Ție, petrecând împreună în viață⁵⁵,
 8 Duhul și trupu-ți slujesc.
- 9 ⁵⁶Deosebi despărțindu-se însă acestea,
 10 Desfac și distrug [pe tot] omul,
 11 Însetatul pământ trupu-l primește,
 12 Vântul al sufletului curs îl răpește.
- 13 Căci trebuie ca toate cele create,
 14 Slăbite fiind, să se risipească,
 15 Și cele-nsoțite să se despartă,
 16 Și cele țesute-mpreună, neavând aceeași natură⁵⁷, să se destrame.
- 17 Tu, Preabun Dumnezeu, gata a nimici
 18 pentru [ai Tăi] robi această moarte,
 19 arăți calea cea nevătămată,
 20 prin care destrămatele mădulare înviază,

⁵⁵ Literal: Ție, cât coabitează vii fiind.

⁵⁶ Versurile 9-16 sunt diferite în manuscrisul *Parisinus latinus 8084*, editorii care nu preferă forma din acest manuscris, admitând că ele sunt autentice, consideră forma ulterioară (cea redată de noi în text) ca fiind nu opera unui interpolator, ci o revizuire făcută de însuși Prudentius, forma inițială (cea pe care o vom reda în continuare în această notă) fiind mult prea impregnată de filosofia păgână (cf. H. J. THOMSON, *Prudentius*, pp. 84-85; *Aurelii Prudentii Clementis Carmina*, Cunningham, p. 53):

Deosebi dezlegându-se însă acestea,
 sunt chemate la obârșia lor,
 Sufletul cald țintește spre cer
 pământu-nsetat se-alege cu trupul.

Astfel trebuie toate cele create
 să primească moartea din urmă,
 Ca semințele să fie alese
 și natura să-și ia, trăgând înapoi ale sale.

⁵⁷ Am preferat această traducere pentru adjectivul *dissona*, puțin interpretativă, însă mult mai explicită, considerând că intenția poetică a fost aceea de a scoate în evidență natura diferită a celor două substanțe ce alcătuiesc omul, trupul și sufletul, *cele ce sună diferit, disonant*, fiind astfel datorită naturii lor.

- 21 Ca, până când cea nobilă, ca într-o temniță ferecată,
 22 cu cele căzute-i înlănțuită,
 23 partea aceea să iasă stăpânitoare,
 24 aceea a cărei ființă⁵⁸ se trage din cer.
- 25 Dacă cumva pământeasca voință
 26 gustă ceea ce-i de lut și caută să aibă împovărare⁵⁹,
 27 și sufletul răpus de-ngreunare-
 28 și-urmează trupul în cele [mai] de jos.
- 29 Dar amintirea naturii focului,
 30 de-nlătură învoiala greoaie,
 31 va trage cu sine și trupul ce-i gazdă
 32 și-or merge împreună spre astre.
- 33 Vedem acest trup⁶⁰ că se odihnește
 34 gol și fără duh;
 35 rămâne [așa] puțină vreme, ca-n cele-nalte
 36 să-și reia părășia cu duhul⁶¹.
- 37 Iute vor trece veacurile,
 38 până când se va întoarce căldura în oase-nsoțindu-le,
 39 și vor avea ca mai înainte
 40 locașuri însuflețite de sânge viu.
- 41 Acele leșuri inerte, ce, mai demult,
 42 zăceau putrezite-n morminte,
 43 vor fi răpite în zbor în văzduh,
 44 însoțite de sufletele cele dintâi.

⁵⁸ Literal: *sămânță*.

⁵⁹ Literal: *ceea ce este greu*.

⁶⁰ Aceasta, alături de altele (menționate în introducere), poate fi o referire la un anume trup, al unui defunct în cinstea căruia ar fi fost compus imnul.

⁶¹ Pentru ultimele două ocurențe ale termenului *duh* găsim în textul latin *mens*, respectiv *sensus*. Ambele, în limbaj poetic, pot avea înțelesul de *suflet*, *duh*, în esență, ceea ce animă, dă viață și sens trupului.

45 De aceea e dată mormintelor o grijă preamare,
 46 de aceea se dă cinstea din urmă risipitelor mădulare
 47 și [tot de aceea]-s-mpodobite
 48 cu alai de-nmormântare.

49 E obicei să se-nfășoare cele-adormite
 50 în haină albă, strălucitoare, de in,
 51 și miruri din Saba pe trup sunt stropite,
 52 îmbălsămându-se astfel cu tot ce-i mai bun⁶².

53 Așadar, de ce-s săpate în piatră,
 54 de ce se vor morminte frumoase,
 55 de nu pentru a le încredința trupuri
 56 nu moarte, ci date somnului?

57 Cucernicia purtătoare de grijă a creștinilor
 58 se preocupă de-aceasta, de vreme ce crede
 59 că cele ținute acum în somnul de gheață
 60 învia-vor toate îndată din cripte.

61 Cel care pe morții ce zac risipiți
 62 din milă-i îngroapă în țărână,
 63 înfățișează dreptul acela plăcută jertfire
 64 Lui Hristos Domnul cel Atotțiitor⁶³.

65 Căci aceeași lege ne-aduce aminte
 66 să plângem pe toți cei ce au o singură soartă,
 67 și pe cei morți cunoscuți nouă,
 68 dar și pe străinii cuprinși tot de moarte.

69 Acel părinte al sfântului Tobie,
 70 sfânt și demn de cinstire viteaz,
 71 Deși mâncarea-i era pregătită deja cu tot fastul,
 72 O lăsa preferând să-mplinească legea-ngropării.

⁶²Latinescul *medicamen* nu l-am putut traduce întocmai, el având un sens vag, însemnând inițial substanță administrată fie ca medicament, fie ca otravă, dar în limbaj poetic având și sensul de *încercare artificială de a îmbunătăți un lucru*.

⁶³Tobit 1, 18-19.

- 73 Servitorii lui fiind gata de-ospăț,
 74 A lăsat deoparte cupe și tăvi
 75 și-ncingându-se cu râvna-nhumării,
 76 cu jale, a dat osemintele gropii.
- 77 Îndată a venit răsplată din cer
 78 și prețul primit a fost mult prea mare,
 79 căci ochii ce nu cunoșteau soarele,
 80 ungându-i⁶⁴, Dumnezeu i-a luminat.
- 81 Astfel, învață Părintele lumii,
 82 cât de usturătoare și-amare⁶⁵
 83 sunt leacurile pentru cei în nevoi,
 84 ca noua lumină să cutremure mintea.
- 85 Ne învață de-asemeni că nimeni
 86 nu vede împărăția cerească,
 87 până ce, în noapte și tristă rănire,
 88 nu va-ndura vrăjmășiile lumii.
- 89 De aceea fericită e moartea aceasta,
 90 căci prin suferințele morții
 91 se deschide dreptilor calea cea strâmtă,
 92 și prin dureri se trece-nspre Rai.
- 93 Astfel, trupurile moarte
 94 întoarce-se-vor la anii cei buni,
 95 și după moarte, unirea⁶⁶, încălzindu-le,
 96 nu va mai cunoaște destrămare.
- 97 Această față, pe care albicioasa culoare
 98 a spoit-o în chip de palidă boală,
 99 fi-va atunci plăcut pictată⁶⁷ de sânge prin piele
 100 mai desfătat ca orice floare.

⁶⁴ Literal: *fiind unși cu bilă*.

⁶⁵ Tobit 11, 8.12.

⁶⁶ *i.e.* cu sufletul.

⁶⁷ Verbul latinesc folosit aici, *tinguo*, are sensul de a uda, inunda, înmuia, din acesta derivând sensul de a picta, preferat aici datorită folosirii anterioare a lui *inficio*, un verb cu semantism apropiat, și datorită comparației în care este utilizat.

- 101 Apoi, bătrânețea geloasă nu va mai smulge
 102 gloria vârstei celei dintâi,
 103 și nici slăbiciunea uscată nu va seca
 104 brațele, mâncându-le seva.
- 105 Iar boala vătămătoare⁶⁸, ce pustiește
 106 acum încheieturi obosite,
 107 atunci, cheltuindu-și torturile sale,
 108 plăti-va în lanțuri o mie.
- 109 Atunci, de departe, din înaltul cer,
 110 victoriosul trup, deja nemuritor⁶⁹,
 111 o va privi plângând fără-nctare
 112 durerile ce însăși pusu-le-a-n-lucrare.
- 113 De ce în tulburare-absurdă, cu bocete
 114 plângând, se-amestecă cel rămas viu?
 115 De ce durerea fără minte prin vaiete
 116 contestă atât de bine-ntemeiata lege⁷⁰?
- 117 Încetați, acum, oftatul de jale!
 118 Opriți-vă, mame, din lacrimi!
 119 Nimeni să-și mai plângă rudele sale,
 120 Căci moartea aceasta e-nnoitoare a vieții.
- 121 Astfel, semințe uscate – moarte deja,
 122 și deja îngropate – înverzesc;
 123 și-ntoarse din adânc de pământ
 124 trecute recolte-oglidesc.
- 125 Primește, acum, țărână, pe cel ce trebuie-ncălzit⁷¹,
 126 pe el la sânu-ți blând îl ocrotește!
 127 Trup omenesc ție-ți predau
 128 și rămășițe nobile ți-ncredințez.

⁶⁸ Referire metaforică la păcat – termenul *morbus* fiind adesea întâlnit cu acest sens moral – sau la începătorul păcatului, diavolul. cf. H. J. Thomson, *Prudentius*, p. 91.

⁶⁹ Literal: *veșnic*.

⁷⁰ Referire la legea morții prin care aceasta, moartea, este înțeleasă ca trecere către viața veșnică.

⁷¹ *i.e.* este rece, a murit.

- 129 Cândva a fost acesta casă unui suflet⁷²
 130 Creat din gura Atoatefăcătorului⁷³,
 131 a locuit în el înțelepciunea strălucită
 132 A cărei început este Hristos.
- 133 Tu acoperi trupul depus⁷⁴ întru tine;
 134 nu-i părăsit acolo, căci Ziditorul și Făcătorul
 135 va cere cele ale Sale date ție
 136 și-înfățișarea propriului [Lui] chip.
- 137 Veni-vor și timpuri de dreptate
 138 când Domnul va împlini toată nădejdea,
 139 Va trebui ca cele scoase la iveală
 140 să le redai întocmai în forma în care ți le-am dat.
- 141 Nici dacă îndelungarea vremii
 142 preface-va-n tăciuni putrede oase,
 143 și fi-va [tot trupul] cenușă-uscată
 144 doar cât un pumn, și-acela preamic,
- 145 Nici dacă hoinarele vânturi și brize,
 146 zburând prin deșertul pustiu,
 147 îi vor lua și răunchii⁷⁵ cu praful,
 148 nu-i va fi dat unui om să nu mai existe.
- 149 Dar, până când destrătabilul trup
 150 ai să-l rechemi, Dumnezeule, și chiar să-l refaci,
 151 în care tărâm ai să dai Tu poruncă
 152 sufletul pur să-și aibă odihnă?
- 153 Adăugându-se în sân de sfânt patriarh,
 154 se v-așeza, precum a fost Eleazar⁷⁶,
 155 pe care-ngrădit de flori roată-mprejur,
 156 de departe, îl privea bogatul arzând.

⁷² Unele manuscrise conțin încă un vers după acesta: *Ce-și are cunoscut izvor din Tatăl.*

⁷³ Cf. Fc. 2, 7.

⁷⁴ Apare în latină termenul *depositum*, care înseamnă *bun de valoare depozitat într-o vistierie*, relevant în construirea stilistică a următoarelor versuri.

⁷⁵ Lat. *nervus* l-am înțeles ca partea dinăuntru omului, și de aici traducerea ușor arhaizantă de mai sus.

⁷⁶ Lazăr; cf. Luca 16, 20.

- 157 Urmăm, Mântuitorule, celor spuse de Tine,
 158 când biruiai întunecata moarte, prin care,
 159 încredințai pe tâlharul, al crucii părtaș,
 160 că va merge pe urmele Tale⁷⁷.
- 161 Iată! deschisă-i celor cu bună credință
 162 calea luminii, a-ncăpătorului Rai,
 163 permisă-i acum și intrarea spre pomul acela⁷⁸
 164 pentru omul ce-a fost de șarpe-nșelat.
- 165 Te rog, preabune Stăpâne, sufletul ce Ți-a slujit
 166 poruncește să fie așezat osebit,
 167 acolo, în locul nașterii lui,
 168 pe care, rătăcitor și greșind, l-a lăsat părăsit.
- 169 Îngriji-ne-vom noi de cele-nhuate
 170 cu viorele și ramuri de frunze adesea,
 171 și piatra de gheață ce poartă un nume și-o viață⁷⁹
 172 stropi-o-vom noi c-un râu de-aromate.

Aviae meae defunctae.

Traducere din limba latină, introducere și note de
 Diac. dr. Ilarion M. Argatu

⁷⁷ Cf. Lc. 23, 43.

⁷⁸ *i.e.* Pomul vieții, despre care textul Facerii (3, 24) ne spune că Dumnezeu a pus *heruimim* și *sabie de flacără vâlvâietoare* să păzească drumul către pomul vieții. Acest text, îmbogățit cu motivul ispitirii de către șarpe, generează, în definitiv, tema prezentei strofe.

⁷⁹ O traducere analitică a latinescului *titulum*, care, pus în legătură cu *saxa* (piatra funerară), l-am înțeles ca făcând referire la epitaful ce era săpat pe mormânt.